

Regjeringens topplederforum for bærekraftsmålene

Felles innspill til ny handlingsplan for sirkulærøkonomi

LO, SDG Norge – forskning og høyere utdanning og UN Global Compact Norge

27.06.23

Regjeringens topplederforum for bærekraftsmålene diskuterte 26. mai 2023 temaet sirkulærøkonomi. LO, Nasjonal komité for agenda 2030 i UH-sektoren (SDG Norge – forskning og høyere utdanning) og UN Global Compact Norge (UNGC) satt i samme diskusjonsgruppe og er bedt om å komme med et felles innspill til regjeringens arbeid med en ny handlingsplan for sirkulærøkonomi i etterkant av topplederforumet.

Systemskifte og overordnet mål for sirkulærøkonomi

LO, SDG Norge – forskning og høyere utdanning og UNGC representerer henholdsvis arbeidstakere, universitets- og høyskolesektoren og næringslivet i det norske samfunnet. Med ulike innganger til temaet sirkulærøkonomi er vi samstemte i behovet for et systemskifte for å få fortgang i overgangen til en sirkulærøkonomi i Norge. Vi mener at regjeringen og Stortinget må lede an i dette og ta klare politiske beslutninger som setter en tydelig retning som samfunnssektorene kan styre etter.

Å gå fra lineærøkonomi til sirkulærøkonomi krever dype omstillingsprosesser i nærings- og arbeidslivet, og i samfunnet mer generelt. Dette må håndteres som en samfunnsutfordring. Fokuset må flyttes fra individ til hvordan samfunnet som helhet skal drive omstillingen. En mer ressurseffektiv produksjon er ikke tilstrekkelig; det må være en omlegging til en økonomi som forholder seg til planetens tålegrenser og bidrar til å fremme sosial rettferdighet, gjennom blant annet å sørge for at omstillingen bidrar til å skape gode og anstendige jobber.

Samfunnsaktører har gjennom flere fora og innspillsrunder, blant annet [stormøte om sirkulærøkonomi](#), kommet med konkrete forslag til tiltak og “lavthengende frukter” som bør gjennomføres. Disse er kjent for regjeringen. Vi mener at det viktigste grepet regjeringen må ta i en ny handlingsplan er å sette tydelige overordnede og politiske mål for sirkulærøkonomi i Norge. Utover konkrete mål må handlingsplanen skissere tydelige strukturer for beslutningstaking og implementering av målene, samt hvordan berørte grupper i samfunnet, som blant annet partene i arbeidslivet, skal involveres. Dette er avgjørende for å sikre bred demokratisk forankring for omstillingen til en sirkulær økonomi.

Overordnede mål kan for eksempel være en halvering av forbruket av primærråvarer innen 2030, slik Nederland har satt. De overordnede målene må være ambisiøse, men oppnåelige. [Stortingsmelding 40 Mål med mening - Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030](#) tillegger Statistisk Sentralbyrå (SSB) og nasjonale kunnskapsprodusenter å videreutvikle nasjonale målepunkter foreslått i meldingen, samt utvikle statistikk og data til disse. Vi mener arbeidet med å utvikle disse målepunktene og tilhørende statistikk og data

må prioriteres og inngå i den nasjonale handlingsplanen. Prosessen med å utvikle disse vil gi et godt grunnlag for å sette ambisiøse, men oppnåelige mål for sirkularitet i den norske økonomien.

I tillegg til regjeringen og den nasjonale plan spiller det lokale forvaltningsnivået en sentral rolle. Det er 17 bærekraftsmål med totalt 169 delmål. Av disse vil [minst 105](#) være avhengig av tiltak og innsats fra kommunene, inkludert for mål 12 ansvarlig forbruk og produksjon. En handlingsplan må derfor se helhetlig på samspillet mellom stat, fylker og kommuner og deres respektive ansvars- og kompetanseområder. Lokale redistributive delingsløsninger kan bidra til reduksjon av klimagasser og være miljøfremmende, men også bidra til sosial bærekraft. Støtte til denne form for deling på områder som bolig, transport og mat kan være enkle tiltak for økt grad av sirkularitet som også ivaretar de fordelingsmessige aspektene (deling for mange, ikke bare for de få).

Strukturer for beslutninger og koordinering

I tillegg til at det settes konkrete overordnede mål for sirkulærøkonomi er det viktig at disse har bred forankring blant partene i arbeidslivet og blant de politiske partiene. Dette vil sikre forutsigbarhet, at handlingsplanen blir et effektivt styringsverktøy, og at tiltakene som blir iverksatt bidrar til å oppnå, og oppfattes som en rettferdig omstilling.

Vi mener det er behov for en bedre struktur for beslutningstaking som sikrer at det fattes vedtak som forplikter og gjennomføres og at innsatsen koordineres på tvers av sektorene i samfunnet.

Mulige alternativer for dette:

- Handlingsplanen kan legges frem for Stortinget i en stortingsmelding. Alle partier bør etterstrebe bred enighet om handlingsplanen slik at den står seg over flere stortingsperioder.
- Det opprettes et panel som kan rapportere til Rådet for rettferdig omstilling. Panelet vil forholde seg til sektorovergripende og strukturelle aspekter ved omstillingen til sirkulærøkonomi. I tillegg etableres tverrinstitusjonelle arbeidsgrupper for hver av EUs prioriterte materialstrømmer. Arbeidsgruppene rapporterer til det overordnede panelet, og skal utvikle konkrete planer og tiltak for hvordan arbeidsprosesser kan organiseres for å omstille verdikjedene til de forskjellige materialstrømmene.
- Arbeidet for å fremme sirkulærøkonomi bør styrke det tverrsektorielle samarbeidet (offentlig, privat, frivillig) for å skape mer stabilitet, forutsigbarhet og øke ressursene til lokale sirkulære initiativer. I tillegg bør det legges bedre til rette for veiledende ressurser og læring på tvers slik at ikke hver ny aktør må «finne opp hjulet på nytt» når nye former for sirkularitet og samarbeidsmodeller utprøves.
- Økonomiske virkemidler som endring av skattereglene for å fremme bærekraftig produksjon og konsumpsjon, f.eks. fjerne merverdiavgift (MVA) på reparasjon. Stille økonomiske krav som motvirker ikke-bærekraftig praksis, og stille krav om bærekraftig sirkularitet i alle offentlige anskaffelser.

- Regulatoriske virkemidler som ulike krav og rettigheter som fremmer reparasjon samt krav til bærekraftige sirkulære forretningsmodeller. Utnytte mulighetene som ligger i EUs lovpakker som Produktregelverket og Ecodesign-direktivet.
- For at innsatsen skal kunne koordineres og handlingsplanen bli et styringsverktøy må det utarbeides indikatorer som er relevant for det norske samfunn og norske forhold, ref. omtalen av SSB over.

Kompetansebehov

Kompetansebehov for omstilling til sirkulærøkonomi henger tett sammen med kompetansebehov for klima- og miljøomstilling. Vi trenger forståelse for utfordringsbildet og hva omstillingen innebærer, plattformer for omstillingsarbeidet og kompetanse rundt strategier og tiltak på lokalt, regional, nasjonalt og globalt nivå.

UH-sektoren bidrar, og bør øke sin innsats, for tverrfaglige og tverrsektorielle tilbud innenfor vanlige studieløp, men også som etterutdanningstilbud, hvor akademisk kompetanse og kompetanse fra praksis (næringsliv og erfaringer fra myndigheter og samfunnsliv) kombineres. Også høyere fagskoleutdanning vil spille en viktig rolle for å møte nye kompetansebehov i en sirkulær økonomi gjennom tilpassede videre- og etterutdanningstilbud. Dette vil kunne være arenaer for inspirasjon for mer arbeid med sirkulærøkonomiske løsninger og bidra til kunnskapsoverføring mellom ulike grupper. Alle studenter må ha mulighet til å bygge kompetanse på sirkulære verdikjeder, samt at det må tilbys relevant etterutdanning på alle nivåer i samfunnet for å integrere en forståelse av hva omleggingen til en bærekraftig sirkulærøkonomi innebærer og hvordan den kan gjennomføres. Forslag til tiltak:

- Stille krav til integrering av sirkulærøkonomi i alle nivå av utdanningen, fra innføring i sirkulærøkonomi i barneskolen til spesialisert undervisning i relevante obligatoriske fag på universitetet.
- Stille krav til at universitetene tilbyr etterutdanning i bærekraftig sirkulærøkonomi for offentlige ansatte, for næringslivet og for sivilsamfunnet.
- Innføre reparasjonskafeer eller lignende ved alle offentlige bibliotek, skoler, universitet og i alle kommuner.